

Prof. LIDIJA VUJIČIĆ, UČITELJSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U RIJECI

Reforma obrazovanja je evolucijski proces, a ne revolucijski!

Kada već redovito govorimo o investicijama u budućnost, onda moramo biti svjesni da te investicije kreću od ulaganja u rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Dakle, budući političari i poduzetnici su već danas u vrtiću

RAZGOVARAO I SNIMIO:
BRANKO NAĐ

Na nedavno održanoj međunarodnoj KOMPAS konferenciji o ranoj i predškolskoj odgoju i obrazovanju u Osijeku, prof. Lidija Vujičić, voditeljica Centra za istraživanje djetinjstva Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, održala je zanimljivo plenarno predavanje o povezivanju istraživanja i prakse, odnosno o svim izazovima inicijalnog obrazovanja odgajatelja.

Prema njenim riječima, glavnu kariku cijelog sustava ranog i predškolskog odgoja čine odgajatelji, odnosno njihovo obrazovanje. I važno je otkriti način kako ulaganje u obrazovanje odgajatelja učiniti što kompatibilnijim potrebama odgojno-obrazovnog procesa:

- Od ove godine na našem riječkome sveučilištu vodim projekt "UNIRI CLASS", razvoj praktičnih kompetencija za budućnost (puni naziv projekta: Model integrirane stručne prakse studenata budućih odgajatelja: društveno korisno učenje i pomoć poslodavcima u osiguravanju nedostatnog broja stručnog kadra u radu s djecom rane i predškolske dobi), kojim razvijamo model stručne prakse studenata, budućih odgajatelja, a koji unutar studijskog programa imaju obvezni rad u dječjem vrtiću. Kroz taj obvezni tromjesečni rad, u kontinuitetu, student je svakodnevno involviran u odgojno-obrazovne procese neposrednog rada s djecom. Time smo ujedno doskočili gorućem problemu u hrvatskome društvu, a to je nedostatak odgajatelja na tržištu rada. Razmišljali smo kako već na trećoj godini preddiplomskog sveučilišnog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje studente uključiti u rad, naravno uz praćenje njihovih mentora, i kako razviti sustav zajednice učenja, u kojoj participiraju i studenti i odgajatelji odnosno praktičari te sami sveučilišni nastavnici, s Učiteljskog fakulteta. To je koncept koji razvijamo, napominjem za koji je potrebno osigurati i kvalitetne preduvjete na kojima radimo od 2012. godine u nekoliko etapa, a koji bi mogao doprinijeti ublažavanju ove sada već urgentno-kritičke situacije u kojoj se nalazi rani i predškolski odgoj, s obzirom na nedostatak stručnoga kadra.

Baš u vrijeme održavanja KOMPAS konferencije, u Zagrebu se održava pro-

svjed vrtičkih i jasličkih djelatnika, koji ukazuju na premale plaće, nepoštivanje pedagoškog standarda, slabu opremljenost svojih ustanova. Što to govori o odnosu države spram sustava ranog i predškolskog odgoja? Vrtići su uvijek nekako na margini, sa strane, zar ne?

-To je, nažalost, točno, ali je takvo stanje i potpuno pogrešno. Kada već redovito govorimo o investicijama u budućnost, onda moramo biti svjesni da te investicije kreću od ulaganja u rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Dakle, budući političari i poduzetnici su već danas u vrtiću. I koliko snaga društva bude usmjerena na kvalitetu upravo tog dijela sustava, toliko ćemo uživati u benefitima kasnije. Ulaganje u visoku kvalitetu sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja je pametna i učinkovita investicija jer se tako stvara temelj za cjeloživotno učenje, a istovremeno i učinkovita socijalna investicija. Istraživanja i znanstvene studije pokazuju da samo visokokvalitetni programi ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja vode cjelovitom razvoju djeteta i svih njegovih potencijala. Podsjećam, da se obrazovanje odgajatelja te broj djece po odgajatelju i veličina odgojne skupine smatraju ključnim strukturnim pokazateljima kvalitete sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Iz tih razloga ulaganje u kvalitetu sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja mora biti kontinuirano.

Jesmo li svjesni koliko je teško, pa onda i odgovorno, raditi s vrlo malom djecom?

-Bojim se da nismo. Vrlo često kažem, što je dijete mlade, ono treba odraslu osobu – profesionalca s višom razinom obrazovanja. Jer, malo djeteta, mališan od godine dana ne može izreći što želi i što mu nedostaje. Za to mu treba visokoobrazovani profesionalac, koji će razumjeti sve djetetove potrebe. I facijalnu ekspresiju i sve drugo što uključuje i njegu i odgojno-obrazovni rad kao dva izrazito povezana procesa. Razvoj kompetentnog odgajatelja zahtjeva sinergiju znanja, sposobnosti i djelovanja, čemu u velikoj mjeri doprinosi razina kvalitete planiranja i ostvarenja stručno-pedagoške prakse kao važnog segmenta inicijalnog obrazovanja budućih odgajatelja. Dobro organizirano praktično osposobljavanje pretpostavlja partnerstvo fakulteta i vježbaonica, suradnju s primje-

reno osposobljenim odgajateljima mentorima, kvalitetnu pripremu studenata za rad s djecom te analizu njihovih iskustava na osnovi stečenih teorijskih spoznaja. Integracija teoretskog i praktičnog udjela u programima inicijalnog obrazovanja neizostavna je u procesu razvoja ključnih kompetencija odgajatelja. Iz svega navedenoga izazov koji projektom želimo riješiti ide u dva smjera o kojem ću danas govoriti. Prvi, želimo unaprijediti razvoj praktičnih kompetencija studenata povezivanjem i integriranjem nastave kolegija na trećoj, završnoj godini, povezujući teoriju i praksu, a time i povezivanje nastavnika izvoditelja kolegija. Drugi naš izazov je omogućiti studentima i studentima završne godine sveučilišnog preddiplomskog studija ulazak u profesiju i svijet rada učinkovitim modelom za njihovo stjecanje praktičnih kompetencija. Na taj način razvijat će se trajnija povezanost studenata i, u ovom slučaju, najveće institucije ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Gradu Rijeka.

Nedostaje nam odgojitelja, nedostaje nam vrtića i jaslića. Kako to da u Hrvatskoj za sve ima novca, i vojne avione i sportske dvorane, ali nema za nove vrtiće?

-Kao znanstvenica s dugogodišnjim praktičnim iskustvom, koja je svoju znanstvenu karijeru gradila utemeljenu na praksi, i ponovo je propitivala u teoriji, ukazujem na potrebu sustavnog i jasnog određenja nacional-

“

Ako roditelj nema percepciju da je ulaganje u taj sustav investicija u budućnost, ako ne shvaća da su dobro plaćeni i poštovani odgajatelji i učitelji ključni za sreću i uspjeh njegova djeteta, pa onda i cijelog našega društva, teško da možemo izbjeći sve te pritiske o kojima govorite

ne strategije razvoja i praćenja sustava ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. Danas govorimo o institucijskom djetinjstvu. Na temelju znanja o djetinjstvu i djece u svakodnevnom životu u društvu, podložnom stalnim promjenama na globalnoj razini, djetinjstvo se shvaća kao društvena pojava nastala u određenome povijesnom i kulturnom kontekstu. Sve to upućuje na dinamičan odnos između strukturnih uvjeta u društvu, izazova u politici i djece kao sukonstruktora vlastita identiteta i kulture koja aktivno pridonose stvaranju vlastita djetinjstva i na taj način osiguravamo prava djece i dječje perspektive kao ključne riječi u recentnim svjetskim istraživanjima. Temeljno je pitanje stvaranja optimalnoga okruženja za učenje, odgoj i obrazovanje u institucijskim uvjetima. Ako se zalažemo za takav pristup, a drugog izbora nemamo jer znanstvene studije i istraživanja upravo to i potvrđuju, dokumenti obrazovnih politika Europske unije, onda se zna što treba činiti. Nužno je i pitanje redefiniranja obrazovanja učitelja na što upozorava Morin (2002) jer dolazi do sve veće, sve dublje i sve ozbiljnije neusklađenosti između, naših rascjepkanih i razdvojenih znanja, posloženih u pretince i realiteta ili problema koji su svakim danom sve više i više polidisciplinarni, transverzalni, multidimenzionalni, transnacionalni, planetarni i globalni.

Spomenut ću jednu ideju koju razvijamo na riječkome sveučilištu, u suradnji s Gradom Rijekom, po uzoru na sveučilišta u razvijenim zapadnim zemljama. Naime, unutar sveučilišnog Kampusa radimo na osnivanju dječjeg vrtića u kojem bi zajednički sa studentima, odgajateljima praktičarima, stručnim suradnicima, sveučilišnim nastavnicima istraživali i razvijali različite programe unutar našeg Centra za istraživanje djetinjstva, kao jedne interdisciplinarne arene u poveivanju akademske zajednice i okruženja. Istovremeno tim projektom omogućujemo širenje kapaciteta za obuhvat djece rane i predškolske dobi.

Nikako da te naše odgojno-obrazovne reforme zažive...

Vjerujem da je to zbog toga što se krivo gleda na pojam reforma. Mijenjati sustav odgoja i obrazovanja se ne smije svoditi na tektonske promjene i oštre rezove. U sustavu nam treba evolucija, a ne revolucija. Hajdemo se za promjenu početi baviti evolucijom, dubinskim pogledom na problematiku što ću pokušati pojasniti. Sustav ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja određuje se na načelima demokracije, pluralizma, jednakih mogućnosti, autonomije, razvojnosti, cjelovitosti i interdisciplinarnosti. Svrha institucijskoga ranoga odgoja i obrazovanja jest uspješno zadovoljavanje potreba i samoaktualizacija djeteta od šest mjeseci života do polaska u osnovu školu. Usmjeren je uvažavanju i razvoju djetetove osobnosti, njegovih sposobnosti, životno važnim znanjima i sposobnostima te vrijednostima kulture kojoj dijete pripada. Iz perspektive cjeloživotnoga učenja, odgajatelj nije više onaj koji izvršava tuđa mišljenja, naloge ili

“

Čini mi se da bismo se morali vratiti na početak, na bazična humanistička polazišta, koja nam svima nedostaju

programe, nego bi trebao postati istraživač realnih procesa učenja i stvaranja znanja, autor novih pedagoških putova i procesa koji bi prevladali podijeljenost između teorije i prakse. Takav pristup istraživanju u konkretnim uvjetima odgojno-obrazovne ustanove povećava svijest ljudi o njihovoj vrijednosti, o traženju smisla u ili o onome što rade, razvija se sposobnost razumijevanja i interpretacije onoga što se promatra, kao i mogućnost sve kvalitetnijih rasprava o dilemama i zabludama, povećava se mogućnost pronalaženja sve boljih ili kvalitetnijih rješenja problema. Iz tih razloga obrazovanje i odgoj mladih generacija nameće potrebu da prosvjetni radnici budu u osnovi ukupnih transformacija društva i glavni nosioci tih promjena. Uloga trajnoga profesionalnoga razvoja i cjeloživotnoga učenja ključna je pretpostavka za razvoj i konsolidaciju profesionalnoga identiteta. Drugim riječima, rješenja moraju biti teorijska i praktična. Dok je teorija generalizirano konceptualno znanje, praktična teorija je perceptualno znanje, osobno relevantno i blisko povezano s danim kontekstom. Collinson i sur. (2009) navode da reforma školstva u 21. stoljeću ovisi o proširenom sudjelovanju učitelja u stvaranju politike obrazovanja, usklađenim vladinim pravilima u svim agencijama te suradničkim diferenciranim modelima za cjeloživotni profesionalni razvoj. Isti autori naglašavaju da će različit i diferenciran profesionalni razvoj, zajedno sa suradničkim modelom za promjenu koja uključuje sudjelovanje učitelja u stvaranju odgojno-obrazovne politike te većom povezanošću između samih

ljem razumijevanju i boljem ostvarenju obrazovne politike u školama. Eksperti za nastavu i učenje su pedagozi, a ne političari, državni činovnici i kompanije koje izrađuju standardizirane testove (Armstrong, 2008), a obrazovanje i odgoj mladih generacija nameće potrebu da prosvjetni radnici budu u osnovi ukupnih transformacija društva i glavni nosioci tih promjena (Ruairc, 2010). Iz tih razloga o odgajatelju profesionalcu, ali i o studentu, budućem odgajatelju, raspravljamo kao o istraživaču koji svakodnevno, zajedno s djecom razmišlja i raspravlja o svome radu te kontinuirano isprobava načine i putove stvaranja znanja u konkretnim uvjetima u ustanovi.

Kakve su nove kompetencije jaslički i vrtički djelatnici stekli tijekom protekle dvije pandemijske godine? Što su naučili sami, a što im je sustav pružio kroz organiziranu edukaciju?

Teške su to bile godine, nikome nije bilo lako, i sigurna sam da svi nosimo neke posljedice tih zatvaranja. Istovremeno, temeljno je pitanje što smo naučili iz tih situacija? Jesmo li se promijenile naše vrijednosti, pogled na život, jesmo li počeli cijeniti one naše svakodnevne interakcije? Znamo li sad drugačije komunicirati, znamo li prepoznati vrijednosti koje smo zaboravili? Čini mi se da bismo se morali vratiti na početak, na bazična humanistička polazišta, koja nam svima nedostaju. Ono što je pandemija donijela dobroga, ako možemo tako govoriti, jest to da smo više naučili koristiti i prihvatiti digitalne medije, različite elektroničke platforme. Ne govorim, dakako, o društvenim mrežama koje promoviraju uvijek neke nove miskoncepcije, nego o protočnosti i profesionalnome povezivanju svih nas koji radimo u sustavu odgoja i obrazovanja. Znanje i dijeljenje znanja, susrete uživo zamijenili su virtualni sastanci i konferencije i sve nas je to pokrenulo da bude konstruktivni, fleksibilni, pronalazimo kreativna rješenja. Polazište da o odgajateljskoj profesiji raspravljamo u kontekstu cjeloživotnog učenja u kojem obrazovanje odgajatelja podrazumijeva stalan stručni razvoj i obuhvaća cijeli raspon profesionalne karijere pojedinca koja će ga osposobiti za napredovanje i prilagodbu novim zahtjevima tijekom njihove karijere odgovor je na izazove suvremenih društvenih zbivanja koje ka-

rakterizira vrijeme snažnih promjena na početku 21. stoljeća. Svojim djelovanjem nastojimo ukazati na važnost učiteljske i odgajateljske profesije u društvu pred koje se postavlja sve više izazova.

Nedavno sam dekana zagrebačkog Učiteljskog fakulteta pitao koliko je moguće studente pripremiti na sve one pritiske roditelja, okoline i moćnika, a koji ih zasigurno čekaju jednog dana kada uđu u vrtiće i razrede. Afera "Daj pet" samo je vrh ledena sante...

Moram prije svega reći da roditeljstvo zaista jest najteže zanimanje na svijetu. I kada postanete roditelj, nitko vam ne daje uputu kako se nositi s time. Usporedbe radi, ako je treba napraviti, kada kupite perlicu za rublje, s njom dobijete i uputstvo za korištenje. Novi roditelji takvo uputstvo ne dobivaju. I zato bi trebalo razgovarati koliko se u našem društvu radi na osposobljavanju ili pružanju podrške roditeljima za roditeljsku ulogu? Na našem Sveučilištu mladim studentima osmišljavamo kolegije i programe koji će ih usmjeravati na jačanje roditeljskih kompetencija i na razumijevanje roditeljske uloge. To nipošto nije lako. Dapače, poprilično je to složeno postići na terenu, kao što ste rekli, kada se uđe u vrtić ili u razred. Ima roditelja koji imaju različite razine zahtjevnosti, a to je opet povezano s društvenim statusom i ugledom ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Ako roditelj nema percepciju da je ulaganje u taj sustav investicija u budućnost, ako ne shvaća da su dobro plaćeni i poštovani odgajatelji i učitelji ključni za sreću i uspjeh njegova djeteta, pa onda i cijelog našega društva, teško da možemo izbjeći sve te pritiske o kojima govorite. U obavljanju svoje profesionalne uloge od odgajatelja se očekuje pružanje potpore djeci i njihovim obiteljima za što su potrebna složena znanja, vještine i kompetencije te duboko razumijevanje razvoja djeteta i znanja iz područja pedagogije ranog djetinjstva i učenja u institucijskom kontekstu. Naše studente učimo koliko je važno roditeljima objasniti da je upravo vrtić najvrednija stepenica u izgradnji kvalitetnih ljudi. I pravo vrijeme da roditelji budu uključeni u sve što se u vrtiću događa. Kada jednom vide taj svijet iznutra, više će cijeniti i odgojitelje i učitelje. Međutim, i to je dio te evolucije koja nam u sustavu treba, nikako revolucija.

BIOGRAFIJA

Prof. Lidija Vujičić, pedagoginja u dječjem vrtiću, viša savjetnica za predškolski odgoj (od 1994. do kolovoza 2005. radi pri Ministarstvu prosvjete i sporta, Zavodu za unapređivanje školstva, Odsjeku u područnoj jedinici Rijeka), sveučilišna profesorica, pročelnica odsjeka, prodekanica za nastavu i studente, prodekanica za znanost i međunarodnu suradnju, dekanica Učiteljskog fakulteta u Rijeci u dva mandata (od 1. 10. 2016. do 30. 9. 2019. i od 1. 10. 2019. do 30. 9. 2022.). Redovita profesorica iz znanstvenog područja društvenih znanosti, polje pedagogija. Njezini znanstveni interesi uključuju: rani i predškolski odgoj i obrazovanje i tranzicija prema primarnom obrazovanju; nova paradigma djeteta i djetinjstva; kultura odgojno-obrazovne ustanove; (su)konstrukcija kurikula; okruženje za učenje; inicijalno obrazovanje odgajatelja; profesionalni razvoj učitelja/odgajatelja; akcijska istraživanja. Predaje na sveučilišnom preddiplomskom i diplomskom studiju RPOO-a na Učiteljskom fakultetu. Na poslijediplomskom sveučilišnom (doktorskom) studiju pedagogije i poslijediplomskom specijalističkom studiju za ravnatelje odgojno-obrazovnih ustanova Odsjeka za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci. Koautorica je suvremene koncepcije prvog sveučilišnog preddiplomskog i diplomskog studija za obrazovanje odgajatelja u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Gostujući je nastavnik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Beogradu, Katedri za predškolski odgoj, Pedagoškom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani i Pedagoškom fakultetu u Kopru, Univerze na Primorskem. Kao istraživačica vodila je ili sudjelovala u nekoliko znanstvenih projekata, objavila je niz znanstvenih radova, uredničkih knjiga te je aktivno sudjelovala na brojnim međunarodnim i domaćim skupovima. Održala je brojne stručne seminare, radionice, praktikume na razini županija ili države za stručne djelatnike vrtića i osnovnih škola. Voditeljica je akcijskih istraživanja usmjerenih na unaprjeđivanje prakse u nekoliko dječjih vrtića. Predsjednica ispitnog povjerenstva za polaganje stručnog ispita odgajatelja za područje Primorsko-goranske, Istarske i Ličko-senjske županije. Članica i voditeljica niza ekspertnih radnih skupina (savjetodavnog odbora za dječju participaciju UNICEF-a Hrvatske, za izradu nacionalnih standarda zanimanja, kvalifikacije, licenciranje i dr.), članica uredništva međunarodnih časopisa i recenzentica. Članica je međunarodnih organizacija EECERA-e, ATEE-a, OMEP-a (World Organization for Early Childhood Education), Udruge za razvoj visokoga školstva "Universitas", HPD-a i članica predsjedništva Hrvatskog udruženja za obrazovna istraživanja (podružnica European Educational Research Association – EERA). Članica predsjedništva međunarodne organizacije "Hope For Children" CRC Policy Center. Utemeljiteljica i predstojnica Centra za istraživanje djetinjstva Učiteljskog fakulteta u Rijeci od 2012. godine. Autorica je znanstvenih knjiga: Istraživanje kulture odgojno - obrazovne ustanove (2011), Poticanje razvoja znanstvene pismenosti u ustanovama ranog odgoja (2016), u suautorstvu Okruženje za učenje i kultura ustanove (2018), Integrirano učenje uz pokret u ustanovama ranog odgoja (2021) i Poticajno okruženje za učenje i poučavanje: razvoj kompetencija studenata (2021) u suradnji s Pedagoškim fakultetom iz Kopriva. Objavila je dva priručnika u suautorstvu: Vrtić kao dječja kuća (2000) i Vrtić u skladu s dječjom prirodom (2002). Priručnik u suautorstvu: Standardi kvalifikacija i unapređivanje kvalitete studijskih programa odgajatelja i učitelja (2016). Upisana je u bazu istraživača Europske znanstvene zaklade (European Science Foundation – ESF) (od 11. svibnja 2012.).